

Etniklik ve Uluslararası İlişkiler

Ethnicity and International Relations

Abdullah Buksur*

Özet

Bu çalışmada etnik varlık üzerinden yaşananlara ve uluslararası mekanizmaların işleyişine bakmaya çalışacağız. İmparatorluklar sonrası Ulus devletlerde ve Küreselleşme sürecinde, etnisitenin süreçlerdeki rolüne bakmaya çalışacağız. Etnisite, ulus-devlet ve küresel süreci anlamaya çalıştık. Etnik gurupların dış politikada baskı ve yaptırım aracı gibi kullanılmasının ortaya çıkardığı sorunlar, etnik varlığın demokraside yaşanan sorunlara etkisi, etnik kimlik ve ekonomik, sosyal ve toplumsal statü arasındaki bağların diplomasiye yansımaları ele alınmıştır. Etnik varlığın, nasıl zenginlik olmaktan çıkarılarak, sorun haline dönüştüğü ile ilgili ulusal - uluslararası örnekler ve sorun yaşayan ülkelerin yöneticilerini bu süreçteki rolleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda, küreselleşme ile birlikte ulus devletin temel niteliklerinin birçok açıdan aşındırıldığı ve ulus devletin yeniden şekillendirildiği; etnik kimlik üzerinden problemlerin yeniden tanımlandığını gözlemledik.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Etniklik, Ulusçuluk, Uluslararası İlişkiler, Küreselleşme.

Abstract

In this study, the experiences of being ethnic and try to look at the functioning of the international mechanisms. Empires and Globalization in the process of post-nation-state, will try to look at the role of ethnicity in processes. Ethnicity, and tried to understand the process of nation-state and the global. Ethnic groups in foreign policy issues posed by the use of pressure and sanctions, as an agent, the effect of the problems of ethnic democracy asset, ethnicity, and economic, social and reflections on diplomacy discussed the links between social status. Ethnic asset, how the wealth to be removed and turned into a problem of the national - and international examples of countries experiencing the problem tries to understand the role of managers in this process. At the end of the study, together with the globalization of the nation-state and the nation-state re-shaped carving on many aspects of the basic features, observed that redefined the problems of ethnic identity.

Keywords: Diplomacy, Ethnicity, Nationalism, International Relations, Globalization.

Giriş

Etnik gurup kimliği, vatandaşlık bağından öte, gurup üyelerinin ortak değerler etrafında oluşturduğu, ırki olmaktan öte, bir kimliktir. Millet kimliği ile ilgili olarak yapılan değerlendirmede ise ayırt edici kriter, gurubun azınlık ya da çoğunluk olduğuna ve coğrafi olarak hangi idari yapı içinde yaşadıklarına bakılmaksızın, aynı birlikte yaşama isteği, aynı yaşam idealini, aynı amaç ve tut-

* Doktora Öğrencisi, İnsan Hakları Uzmanı, abduallah.buksur@gmail.com

Görüş

Akademik
Bakış
243
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

kuları paylaşan insan topluluğu¹ olarak tariflenerek, objektif ve subjektif bağlar değerlendirilmiştir. Millet kimliği etkileşime dayalı, uzun zaman dilimlerinin dışında, vatandaşlıkta olduğu gibi istenildiğinde değişebilen bir özelliğe sahip değildir. Etnik ve Milli kimlikler, yaşadıkları kültürel iklimden ve coğrafyadan etkilenebilir ama ülke vatandaşlığına dayalı olarak verilen siyasal kimlik gibi belgeye dayalı değişmez.

Bunun dışında etnik gurupla birlikte tarif edilmesi gereken milli gurup-tur. Milli gurupla ilgili olarak, ayırt edici kıstas; gurubun azınlık ya da çoğunluk olduğuna veya coğrafi olarak hangi idari yapı içinde yaşadıklarına bakılmaksızın, birlikte yaşama isteği, aynı yaşam ideali, aynı amaç ve tutkuları paylaşan insan topluluğu olmasıdır. "Ekonomik, sosyal ve politik olarak farklı olsalar da, refah içinde yaşamak için farklı yollar düşünse de, birlikte yaşama idealinden vazgeçmeyen, bunu tartışmaya açmayan gurup 'Milli Gurup' olarak ifade etmek mümkündür. Ancak sübjektif millet inancını ilk defa Ernest Renan (1823-1892) tarafından 1882'de "Millet Nedir" eserinde ortaya atılmış ve savunulmuştur.²

Etnik kimlik, azınlık çoğunluk olma durumundan farklı, coğrafyadan etkilenen ama coğrafyadan bağımsız bir kimliktir. Birleşik devletler hukuku, etnik gurubu, kimlikleri aynı kültürel gelenek ve mirastan gelen birey topluluğu³ olarak tanımlamıştır.

Etnik temizlik kavramı, batı literatürüne Bosna – Hersek'te yaşanan olaylarla birlikte girsede, Ruslar tarafından önce Karabağ olayları için kullanılmıştır. Kosova'da yaşanan süreçle birlikte etnik temizlik iyice görünür hale gelmiştir. İnsanlar, yaşananları elde bulunan kavramlarla izah edemeyince yeni kavramlar üretmek zorunda kalmıştır. İnsanların insan olmaktan kaynaklanan en temel hakkı olan yaşama hakkı ortadan kaldırılırken, Birleşmiş Milletler beyannamesi,⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁵ temelinde insanlık hareketi geçmiştir. Uluslararası kuruluşlar tarafından güvence altına alınan yaşama hakkının korumak için harekete geçilmiştir. Güvence altına alınan hakların özünü oluşturan yaşama hakkının ortadan kaldırıldığı, etnik kimliklerinden dolayı

Görüş

Akademik
Bakış

244

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

¹ Semin Töner Şen, *Uluslararası Hukukta Soykırım , Etnik Temizlik ve Saldırı*, Levha Yay., İstanbul, 2010, s.83. – Birleşmiş Milletler Milletlerarası Hukuk Komisyonu özel raportörü Doudou Thiman'ın görüşleri, aktanan William A. Schabas, op. Cit., pp.117-118.

² Kemal Gözler, "Devletin Bir Unsuru Olarak Millet Kavramı", *Türkiye Günlüğü*, 2001, s.64.

³ Semin Töner Şen , *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı*, Levha Yay., İstanbul, 2010, s.84., , A. Schabas William, *The Jelisc Case and Mens Rea of the Crimo of Genocide*, LJIL,2001, s.14.

⁴ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948'de Toplanarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni yayınlamıştır. Bu bildirgede imzası bulunan devletler bunları eksiksiz olarak uygulamak, Birleşmiş Milletler olarak uygulanmayan ülkelerde üye olsun olmasın uygulaması için çaba harcamak görev ve sorumluluğundadırlar.

⁵ Bu sözleşme 4 Kasım 1950 de Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış, 3 Eylül 1953 tarihinde girmiştir. Bölüm I: Haklar ve Özgürlükler, madde 2 – Yaşama hakkı garanti altına alınmıştır.

insanların yok edildiği durumun adını koymak gerekiyordu; “Etnik Temizlik”⁶ kavramı böyle bir ortamda doğmuştur.

Etnik Temizlik Kavramı

Etnik temizlik kavramının tarihsel seyrine baktığımızda; Asurlular mağlup ettikleri toplulukları, direniş gücünü ezmek için zorla topraklarından sürmüşler; topraklarından sürülenler ise çoğunlukla toplumun üst sınıfına ait guruplar, elitler olmuştur.⁷ (Burada gurup diye nitelendirilen zümre)

İster Asurlulardan başlayalım ister Büyük İskender’in babasından, insanlık dışı bu vahşet, ortaçağa gelinceye kadar bu günkü yaşananlarla benzerlikler gösterecek biçimde devam etmiştir. Azerbaycan’ın Ermenilerce işgal altındaki topraklarında ve Bosna-Hersek’te yaşananlar “etnik temizlik” noktasına varmış soykırım örneğidir.⁸

Ortaçağdan sadece dini anlamda farklı olanlar topraklarından sürülmüşlerdir. Din temelli gurupların tehdit olarak görülme anlayışı ortaçağda artarken, dini guruplarla “etnik” gurup / guruplar arasında direk bir bağın kurulması, bu dönemde başlamıştır. Osmanlı dahil bu dönemde bütün dünyada “Millet” din temelli bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bu o kadar ileri götürülmüş ki Hıristiyanlar için, Hıristiyan olmayan birinin insanlığı bile tartışılır hale getirilmiştir.

Önceleri farklı dini inançlara mensup olanlar arasında, bugünkü anlamıyla etnik temizlik süreçleri yaşanırken, bir süre sonra aynı dine mensup olmasına rağmen farklı yorumlara da tahammül edilemeyerek, aynı dinin mensupları bir birine karşı da “etnik temizlik” uygulamaları diyebileceğimiz filer gerçekleştirmişlerdir. Aynı dinin içinde, bir gurubun görüş ve yorumları beğenilmiyorsa, ötekileştirilen veya ötekileşen gurup sapkı ilan edilmiş; fiziki ve psikolojik linç politikası uygulanarak “etnik temizlik” denilebilecek uygulamalara maruz bırakılmışlardır. Bütün planlı öldürmeler soykırıma varmayacağı gibi, tüm zulümler de temizliğe varmamaktadır.⁹

Birleşmiş Milletlerce sınırları kabul edilmiş bir ülkenin, bir başka ülke tarafından işgali kabul edilemez. Ancak işgal edilmiş topraklarda yaşayan halkın topraklardan kopartılması insanlık suçu bir uygulamadır. Son olarak

⁶ Semin Töner Şen, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı*, Levha Yay. İstanbul, 2010, s.232. – Norman Cigar, , *Genocide In Bosnia, The Policy of 'Ethnic Cleansing'*, Texas A&M University Press, College Station, 1995,ss.3-10.

⁷ Bell Andrew – Fialkoff, *EthnicCleansing*, MacmillanPress Ltd., Londra, 1996, s.7.

⁸ 1991-95 yılları arasında Bosna – Hersek’te yaşananlar, Uluslararası ceza mahkemesi tarafından soykırım olarak tanınmıştır. Bkz. Pulat Tacar, “Soykırım İddiaları Nedeniyle Oluşan Çözüm Yolları Konusunda Düşünceler”, Gazi Akademik Bakış, Cilt 1, Sayı 1, 2007, s. 134.

⁹ A.g.e., s.15.

Gazi

Akademik
Bakış
245
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

işgal altındaki Azerbaycan toprağı¹⁰ Karabağ'dan sürülenlerin hali tam da bu durumla örtüşmektedir. Ermenistan ve Azerbaycan, "İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi" ve Avrupa Konseyine üyelikleri nedeniyle, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi"¹¹ni imzalamışlardır. Ne yazık ki Ermenistan, imzalamış olduğu belgelere aykırı davranmaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin kararlarına rağmen Azerbaycan topraklarını işgal etmeye devam ettiği gibi, işgal ettiği topraklarda bir tek Azerbaycan vatandaşı Müslüman Türk'ün yaşamasına izin vermemiştir. İnsanları temel halkı oldukları topraklardan bir daha geri dönmeyecek biçimde koparılması etnik temizlik kavramı içinde yer almaktadır.

19. yüzyıldan itibaren istenmeyen gurubun, topraklardan uzaklaştırılmasından öte toplu katliam uygulamaları göze çarpmaktadır. Bunun temel sebebi, öteki olarak görülen herkesin tehdit olarak algılanmasına ve yok edilerek bu durumdan kurtulması anlayışına dayanmaktadır. Bu anlayışın en üst seviye ye çıktığı Alman faşizmi; öteki olarak gördüğü insanları fırınlarda yakarak yok etmeyi kendi varlığının devamı için gerekli görebilmiştir.

Etnik temizlik kavramı, insanların etnik kimlikleri, yok edilmesi gereken bir tehdit sayılarak ırkçı bir anlayışla yok etme süreci ile soykırımın kavramının birlikte ortaya çıkardığı durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Etnik temizlik kavramı, bazı ülkelerde ırkçılık, bazılarında etnik temizlik, bazılarında ise milliyetçilik kavramlarının ön planda olması nedeniyle, milli, etnik ve dini guruplara karşı gerçekleştirilen, asimilasyon ve dışlamadan soykırıma kadar genişleyen ayrımcı fiillerin tanımlanması amacıyla konulmuştur.¹²

Son yıllarda etnik temizlik kavramı, eski Yugoslavya'daki trajik olaylara atıf yaparak kullanılmaktadır.¹³ Ancak bu gün, Gürcistan'dan ayrılma süreci yaşayan Abhazya'dan 200.000 kişinin yaşadıkları topraklardan uzaklaştırılmaları, Amerika Birleşik Devletlerinde Kızılderililer başta olmak üzere çeşitli guruplara uygulanan yok etme politikaları ve günümüzde uygulanan etnik ve ırkçı yaklaşımlar, Çek Cumhuriyeti'nden ayrılmak zorunda bırakılan Çingenelerin durumu da etnik temizlik bağlamında ele alınmalıdır. Muzaffer Ercan Yılmaz'ın

¹⁰ Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün amaçlarını, ilkelerini ve hükümlerini rehber edinerek, Güvenlik Konseyinin 822 (1993) No'lu 30 Nisan 1993 tarihli, 853 (1993) No'lu 29 Temmuz 1993 tarihli, 874 (1993) No'lu 14 1993 tarihli ve 884 (1993) No'lu 12 Kasım 1993 tarihli kararlarını ve Konseyin "Azerbaycan'da Mültecilere ve Mecburi Göçmenlere Olağanüstü Uluslararası Yardım" adlı 48/114 No'lu 20 Aralık 1993 tarihli ve "Azerbaycan'ın İşgal Olmuş Topraklarında Durum" adlı 60/285 No'lu 7 Eylül 2006 tarihli kararları.

¹¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 Kasım 1950 de Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış, 3 Eylül 1953 tarihinde girmiştir. Bu sözleşme Avrupa Konseyine üye olan bütün ülkeler tarafından imzalanır.

¹² Daniele Conversi, 'Genocide, Ethnic Cleansing and Nationalism', s.1. Jack Goody, *Islam In Europe*, Polity, Cambridge, 2004, s.s.110-132.

¹³ Norman Cigar, *Genocide In Bosnia, The Policy of 'Etnic Cleansing'*, Texas A&M University Press, College Station, 1995, s.s. 3-10.

Görüş

Akademik
Bakış

246

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

“Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ‘Sınır İçi’ Etnik Çatışmalar” adlı makalesinde, Burindi de Hutu ve Tutsi etnik kabileleri arasında gerçekleşen etnik çatışmalar da federal başsavcı tarafından soykırım olarak adlandırılrsa da etnik çekişmeler sonucunda meydana geldiğinden etnik temizlik kavramı ile bağdaşmaktadır.¹⁴

Etnik, dini ve Irki bir çok kin ve nefretin birbirine karıştığı bu süreçte, insanların davranışları Yugoslavya örneğinde olduğu gibi, Müslüman – Hıristiyan çatışmasıyla birlikte, Ortodoks Hıristiyan ile Katolik Hıristiyan arasında da öyle bir noktaya taşınmış ki; bu guruplar birbirlerinin ibadet yerleri dahil, bütün kutsallarını simgeleyen, uygarlığa katkı sunulan değerlere zarar vermişlerdir. Bununla da yetinmeyip, insanların etnik ve dini kimlerinden dolayı, yaşadığı topraklardan söküp atarak bir daha geri dönüşünü engellemek için katliamlar yapmayı politikalarının bir parçası olarak görmüşler ve hayata geçirmişlerdir.

İşgal, o toprakların temel halkı olan ve orada yaşayan insanların, yakılarak, öldürülerek, sürülerek bölgeden temizlenmesi biçiminde uygulanıyorsa, süreç nerde ve kimlere uygulanırsa uygulansın, etnik bir temizliğe evrilmiş demektir. Ermeniler tarafından işgal edilen Azerbaycan toprağı¹⁵ Dağlık-Karabağ da, saydıklarımızdan da ötesi yapılmış ve bölgede bir tek Azerbaycan vatandaşı yaşamaz hale getirilmiştir. Bu insanlığın son dönemde yaşadığı en büyük etnik temizliklerden biridir.

Günümüzde etnik temizlik kavramını; devlet otoritesi ve silahlı organize olmuş bir gurubun insanları mensup olduğu etnik guruba dayalı olarak, öldürülmesi, ortadan kaldırılması noktasından, bir daha geri dönmeyecek biçimde göç etmeye zorlanmak için taciz, ayrımcılık, işkence, kötü muamele, tecavüz, seri ölümler, mülklerine el koyma gibi fiillerle birlikte, etnik gurubun can ve mal güvenliğinin ortadan kaldırarak biçimde ateş altına alma fiilleriyle zorunlu göç sonucunda ortaya çıkan halin adıdır.

Etnik temizlik, bir bölgede veya ülke topraklarından, bir gurubun diğer bir gurup tarafından, zorla ve sürekli olarak çıkartılması ve hedef seçilen grup sanki orada hiç var olmamış gibi izlerin ortadan silinerek, daha sonra fail grup tarafından işgal edilmesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁶

Etnik temizlik; birçok farklı soykırım yöntemi ile birlikte, belli bir toprak parçasının üzerinde etnik bakımdan homojenleşmeyi hedefleyen fiiller toplamı olarak da tarif etmek mümkündür.

¹⁴ Muzaffer Ercan Yılmaz, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ‘Sınır İçi’ Etnik Çatışmalar”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C.2, S.6, Ankara, 2007, ss. 17-30.

¹⁵ Birleşmiş Milletlerin Almış olduğu dört kararda, Dağlık Karabağ Azerbaycan toprağıdır ve Azerbaycan topraklarının %20’si Ermenistan tarafından işgal edilmiştir.

¹⁶ Paul R. Bartop, “Ethnic Cleansing and Genocide: Similarities and Differences”, A review essay “Terrible Fate: Ethnic Cleansing the Making of Modern Europe by Benjamin Lieberman”, *Menorah Review*, Number 68 Winter/Spring 2008, s.1.

Gazi

Akademik
Bakış

247

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Etnik Temizlik Kavramının Uluslararası Platforma Çıkışı

Etnik temizlik kavramı Birleşmiş Milletler zemininde ilk defa yer alması, İnsan Hakları Komisyonu'nun, 13-15 Ağustos 1992 tarihli, Yugoslavya'nın durumunun masaya yatırıldığı oturumda gerçekleşmiştir.¹⁷ Daha sonra etnik temizlikle ilgili yazılmış raporları incelemek, etnik temizlik kavramının ne olduğu, nasıl tarif edilmesi gerektiği ve sınırlarının ne olması gerektiği konusunda araştırmalar yapılması ve problemin sağlıklı ele alınması için, çalışmalar yapmak üzere, 6 Ekim 1992 tarihinde 780 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile etnik temizlik konusunda faaliyet gösterecek uzmanlar komisyonu kurulmasına karar verilmiştir.¹⁸

Komisyonun kuruluş amacına uygun olarak, etnik temizlik kavramı başlığıyla değerlendirmesi gerekenlerden bir kaçını; Filistin, Kıbrıs, Kosova, Bosna, Kafkaslar, Ruanda, Burindi, Kanada, Afrika'da Müslümanlara karşı yapılanlar, Dağlık-Karabağ'da Ermenistan devleti tarafından Azerbaycan vatandaşı Türk ve Müslümanlara yapılanlar olarak sayabiliriz.

Bu ve benzer süreçleri incelemek amacıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi bünyesinde oluşturulan Etnik Temizlik Komisyonu; olup bitenleri doğru tanımlamak amacıyla aşağıda belirttiğimiz başlıkları belirlemiştir:

- Uluslararası suç olarak kabul edilen fiiler göz önüne alınarak etnik temizliğin anlamı tarifi
- Eski Yugoslavya'da gerçekleşen suçlar için oluşturulan ad hoc mahkeme kararları
- Kasıt, amaç, niyet olarak etnik temizlik kavramı
- Etnik temizlik ve gurup, topluluk nefreti, düşmanlığı
- Etnik temizlik ve kin, düşmanlık, nefret suçları.¹⁹

Yukarıda saydığımız kriterlere dayalı olarak işgal altındaki Azerbaycan topraklarının da bu bağlamda değerlendirmesi insanlığın görevidir. 1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinin raporundaki ifade edilen; meydana gelen etnik temizlik, sivil zayıatın ve sivil alt yapının yok edilmesinin savaşın tali sonucu olarak değil, savaşmayanların bilinçli olarak hedef alınmasının sonucu olarak ortaya çıktığı, modern silahlı çatışmaların yapısına referans verilerek tanımlandığı dikkate alınmalıdır.

Zorla göçten soykırım suçuna kadar geniş bir yelpazeyi içine alan etnik temizlik kavramı diplomasinin kullandığı önemli argümanlardan biri haline gelmiştir. Uluslararası hukukta özel olarak tanımlanmış bir suç tanımlaması olmaması, farklı başlıkları etnik temizlik kavramının altına yazma imkânı ver-

¹⁷ 1992/S.I/1 Annex (1992), İnsan Hakları komisyonu'nun konuya ilgili özel ikinci kararlar, E/CN.4/1992/S-2/6 (1992), s.110.

¹⁸ UN Doc. S/INF/48, Ralph Zacklin, "Bosnia and Beyond", *Virginia Journal of International Law*, 1993, Vol.34, s.277.

¹⁹ Yüksel Ersoy, *Bosna-Hersek Bir hukuki Değerlendirme*, Büyük Anadolu Gurup, Ankara, 2004.

Göç

Akademik
Bakış

248

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

miştir. Ülke içinde göçten, yurt dışına göçe, cinayetten işkenceye ve zulme, tecavülden üremenin engellenmesine, yaşanan siyasi problemlerden ekonomik sıkıntılara, insanların inanç ve kavmi kimliklerine yönelik sorunlara varıncaya kadar uluslararası platformda etnik temizlik başlığı ile insani problem olarak ülkeler birbirlerinin önüne koymaktadır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 780 sayılı Kararı ile kurulan ve Cenevre sözleşmelerini inceleyerek Yugoslavya'da yaşananları tanımlamak üzere kurulan etnik temizlik uzmanlar komisyonu, etnik temizlik konusunda bir tanımlama yapmıştır; "bir toprak parçasının güç kullanılarak etnik olarak homojen kılmak ya da toplumu veya dini bir gurubu yıldırma suretiyle topraklarından uzaklaştırmak"²⁰

Komisyon çeşitli kaynaklardan elde ettiği bilgileri çeşitli değerlendirmelere tabi tutarak veri haline dönüştürürken, çeşitli felsefi tartışmalarda yaşadık-tan sonra; eski Yugoslavya'da yaşananlarla ilgili raporlara ve kendi tanımlarına dayalı olarak, etnik temizlik kavramını oluşturan fiilleri; Katletme ve öldürme, İşkence, Keyfi tutuklama ve alıkoyma, hapsedme, Sivil nüfusun zorla güç kullanılarak, topraklarından evlerinden çıkarma, Nakletme ve sınır dışı etme, Sivillere ve sivil alanlara karşı kasti askeri hareket yapmak veya yapma tehdidinde bulunma, Kasti olarak mala zarar verme" olarak tanımlayarak bu suçların insanlık aleyhine suçlar olduğunu, bazı özel savaş suçlarına da benzediğini, Soykırım sözleşmesinde var olan tanımlara da girdiğini belirterek, ilgili insan hakları ve silahlı çatışmalarda uyulması gereken kurallarla birlikte 1907 La Haye Konvansiyonu IV ve Kara Savaşına İlişkin Hukuki ve Örf-adet Hukukuna Dair Düzenlemeler, 1948 Soykırım Sözleşmesi; 1954 Silahlı çatışmalarda Kültürel Mal Varlığına Zarar verilmesi Hakkında Hague Konvansiyonu; 1977 Cenevre Konvansiyonu Ek Protokolleri; 1980 Belli Silahların Yasaklanmasına Dair Konvansiyon metinlerinde kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Moren buna bazı eklemeler yaparak taciz, ayrımcılık, dövüş, dayak, tehdit, yıldırma politikaları, kuşatma, abluka ve kaynakların kesilmesi²¹ biçiminde çoğaltmıştır.

Etnisite ve Diplomasi

Özellikle güçlü devletlerin imparatorlukları dağılırken etnik temele dayalı yeni, küçük ve aynı zamanda zayıf devletlerin yaratılmasını kendi çıkarlarına uygun gördükleri için çaba harcadıkları ve teşvik ettikleri görülmüş ve bunun sonucu olarak, pek çok yeni devlet ortaya çıkmıştır.²²

Etnik problemlerde ve çözüm yöntemlerinde, gelişmiş ve diğer ülkeler arasında; gerek sorunun tespiti, gerek çözüm yöntemleri, gerekse sonlandırılması konusunda farklılıklar vardır. Bu ülkelerin farklılığına göre, etnik örgüt-

²⁰ 9 Aralık 1993, Doc. S/25/274, 1993

²¹ Theodor meron, "The Case Form War Crimes Trials in Yugoslavia", *Foreign Affairs*, Vol. 72, Yaz 1993, s.132.

²² Gidon Gottlieb, , Nations Without States", *Foreign Affairs*, c.73, no. 3, 1994, ss. 100-113.

Gazi

Akademik
Bakış

249

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

lenme modellerinde de değişiklik görülmektedir. Bu aynı zamanda farklı etnik bilinç modellerini de ortaya çıkarmaktadır.

Bütün ülkelerde meydana gelen etnik hareketler, kültürel rönesans ve siyasal ve ekonomik eşitlik üzerinde dursalarda, bu hareketlerin aldıkları şekili farklılıklar göstermektedir ki problemler ve çözüm yöntemleri aynı değil. Zengin ülkelerde etnik guruplar geri kalmış bölgelerin yoksul insanları değil çoğu zaman zengin bölgelerin insanları. Bir genelleme yaparsak etnik gruplar oralarda da nüfusun küçük bir kısmını oluşturmakta ve kent ağırlıklı yaşamaktadır. Bu tür etnik topluluklar devletlerin uluslararası sistemde karşısına çıkmamaktadır.

Oysa az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaşanan etnik sorunlar, çıkışları ve sonrasında uluslararası ilişkilerin bir başlığı şeklinde gündeme geliyorlar. Etnik grubun gündemi, etnik bilinç oluşumu ve kendisini milletleştirme sürecine girmişse doğal olarak iktidar paylaşımını ve çatışmayı gündeme taşıyor. Ernest Renan'ın "ulus her gün yapılan bir plebisittir", "tarihini yanlış anlamak ulus olmanın önemli bir koşuludur" ve Max Weber'in etnik grupları öznel bir inanç çerçevesinde, Hans Rudolf Wicker post-modern sosyal bilim anlayışının yaygınlaşmasının ve "primordializm-özcülük karşıtlığını", dünya çapında geniş bir coğrafyada gözlemlenebilen köktenci hareketlere ve Avrupa'da yükselişe geçen ırkçı akımlara karşı tepki olarak görmesi; Konstrüktivist kuram, bilimsel post-modernizm için, din, ulus, kültür gibi totolojileri çözmeye yarayan bir araç ve strateji haline gelmesine neden olmuştur.

1960 yıllardan itibaren uluslararası diplomaside sosyo-ekonomik alanlarda açılan başlıkların bir yerinde, üstü kapalıda da olsa hep etnisiteye ilgili bir vurgu olmuştur. Etnik başlık, bazen üst sıralara, bazen de alt sıralara gelse de, temelde ülkelerin üzerinde kurulmak istenen otorite ve yaptırımlar gerçekleşmez ise ülkenin etnik iklimi üzerinden oluşturulacak şiddet temelli politikalar bile gündeme gelmektedir.

Hedef alınan devlet, diğer devletlerle benzer sorunlara sahip olmasına rağmen, etnik temelli yanlışları, gündeme taşınır. Bu aynı zamanda uluslararası ortamda itibarsızlaştırma sürecinin bir parçasıdır. Ülke zamanın ruhuna uygun yönetim anlayışına sahip olmadığı için, insanlığın geldiği, insan hakları demokrasi ve özgürlükler alanında sınıfta kalır. Bu durum kendi içinde bir kısır döngü oluşturur. Etnik temelli problem yaşayan ülke, ön kabullerini değiştirerek yeni bir okuma yapmadığı sürece sorun yumağından çıkamaz. Evrensel değerlere dayalı çözüm süreçleri planlamayan ülkeler için; insan hakları ve özgürlükler temelinde gelecek her talep ötekinin isteği, her çözüm önerisi ülke için bir tehdit olarak algılanacaktır. Bayman tarafından yapılan tespitite; etnik temelli eylemlerin en önemli nedeni, komşu ülke / ülkelerin bu guruplara verdiği destek oluşturmaktadır"²³ şeklinde yorumlanmıştır.

²³ Daniel Byman, "The Logic of Ethnic Terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, c. 21, no. 2, 1998, s.163.

Görüş

Akademik
Bakış

250

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Etnik temelli terör örgütlerinin yaptıkları eylemlerin destek veren ülkeler, terör eylemlerinin kendi üzerlerinden okunmasını engellemek, daha pratik ve etkili sonuçlar elde etmek için, uluslararası hedefler seçilmesini tercih ederler. Bu tür eylemler ile terör örgütlerinin kendilerini kolaylıkla duyurması, hedef aldıkları ülkenin eylemlere cevap vermesi ve etnik gurubu muhatap alması konusunda en etkili yol olmasıdır. Kendi vatandaşlarına yönelik saldırılara sessiz kalabilen bir devlet, ülkesi içinde yabancılara bir saldırı olduğunda ise genellikle hemen harekete geçmekte ve terör örgütlerinin istedikleri şiddet yollarına başvurumaktadırlar. Terör gruplarının istediği de zaten budur.²⁴

Bileşmiş Milletler gibi uluslararası yapıların yöneticileri ile etnik temelli terörün hedef aldığı ülkenin üst düzey yöneticilerine karşı gerçekleştirilen terör eylemlerinin asıl amacı, bu yolla kendilerini bütün dünyaya duyurmakla kalmayıp, bu eylem / eylemler üzerinden onları destekleyen ülkelerin çıkarlarına hizmet etmektir.

Etnik terörün hedefinde yer alan ülkenin sermaye güvenliği açısından riskli hale gelmesi paranın maliyetini artırır. Bu yatırımcıyı ürkek ve çekingen hale getirir. Yatırımın azalması, uluslararası sermayenin ülkeden uzak durması, ülke kaynaklarının yetersizliği ile birleşince, sınırlı yatırım ve üretim gerçeği istihdamda daralmaya neden olmaktadır. Bireyin zamanın getirdiği ihtiyaçları karşılanamadığı takdirde, toplumsal gerilim oluşur. Oluşan gerilimle etnik kimlik ilişkilendirilerek, toplumsal huzur iyice bozulur. Kısaca birbirini besleyen süreçler, işleri içinden çıkılmaz hale getirir. Bu tür durumlarda ülke gerekli ekonomik genişlemeyi sağlamadığı için takvimlerin gösterdiği zamandan geri düşer. Zaman saati daha geri bir zamanı gösteren ülkenin, uluslararası rekabette hedeflenen noktaya kendisini taşıması mümkün değildir. Kendisini gereken noktaya taşıyamayan ülkede toplumsal huzur sağlanamaz.

Öte yandan, üretmiş olduğu artı değer büyük kısmını, silaha ve oluşan etnik teröre karşı insan kaynağına ayırdığı için, ülkeyi içinde bulunan zamana ve ötesine taşıyacak araştırma geliştirme faaliyetlerinden uzak tutar.

Etnik temelli olarak sorunla karşı karşıya kalan ülkeyi etkilemek kolay ve daha az maliyetli hale gelir. Etnik temelli terörün destekçisi veya köstekçisi olan her ülkeyle ilişkilerini düzenlemek zorunda olan ülkeler, çoğu zaman ilişkilerinde fayda – zarar analizi yapma yeteneğini bile kaybeder.

Öte yandan etnik terörle karşı karşıya kalan ülkenin, uluslararası ilişkilere ayırdığı kaynak fazlalığı. Ülkenin doğal işbirliği ortamları etnik soruna dayalı olarak, meşru zeminini kaybeder. Bazen diplomatik kanalları da kullanma yeteneği kazanan etnik terör grupları, zamanı ve kaynakları düzenleme yeteneği de kazanır ki, bu en tehlikelidir. Diplomatik kanallara, silaha, gizli özel bilgilere sahip etnik temelli bir terör örgütü, istediği zaman istediği rolü oynama yeteneği kazanır. Yabancı bir ülkede barınma, eğitim ve tedavi imkânları

²⁴ A.g.e., s.163.

Gazi

Akademik
Bakış
251
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

sağlayan bir örgüt ise varlığını sürdürme konusunda her şeyi elde etmiş sayılır. PKK'nın Suriye tarafından desteklenmesi, Lübnan ve Yunanistan gibi ülkeler ile olan ilişkileri bu tür dış desteğin en belirgin şeklini oluşturmaktadır.²⁵

Sovyetlerin dağılmasında önceki etnik temelli terör tarifi ve etkisini, günümüzde yaşanan etnik terör ve etkisinden ayırmak gerekir. Bu çerçevede büyük güçlerin etnik çatışmalar üzerindeki etkileri çok büyük olabilmektedir.²⁶ Soğuk Savaş döneminde etnik terör kamplar arasında bir rekabet konseptine sahipken günümüzde, ülkelerin ikili ve uluslararası ilişkilerinde referansları haline dönüşmüştür.

Çoğu zaman, komşu ülkeler su, petrol gibi sınır aşan yer altı ve yer üstü kaynakları ve sınır problemleri gibi konularda kendi politikalarını hayata geçirmek için, karşı ülkenin etnik varlıklarını kaşıyarak kanatmak isterler. Böylece etnik gurun yoğunlukta yaşadığı bölgeye gereken yatırımlar yapılamayacak ve terörün gelişmesi için iklim sağlanmış olacaktır. Örneğin Suriye Fırat su kaynağından daha fazla yararlanmak, GAP projesini engellemek ve Hatay'ı geri almak düşüncesini gerçekleştirebilmek için PKK'yı desteklemiş / desteklemekte ve bu yolla Türkiye'nin istikrarını bozmak istemektedir.²⁷

Etnisite, etnik sorun konusunda çoğu zaman ülkelere yol gösterici rolünde bulunan ülkeler, bu konuda sicili en bozuk olan ülkeler olabilmektedir. Etnik temizlikten soykırıma uzanan yelpazede, kendi ülkelerinde ve dünyanın dört bir tarafında, oldukça kötü sicile sahip ülkeler, elerinde bulunan imkânları kullanarak kendi bagajlarını gizlemekle kalmayıp, olup bitenleri tanımlama rolüne soyunmuşlardır. Çoğu zaman, insanlık dışı suç işleyenler, yerel, bölgesel ve küresel siyaseti etkileyerek, pireleri deve, kendi develerini de pire yapabilmektedirler.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde oluşturulan, 'etnik temizlikle' ilgili oluşturulan uzmanlar komisyonu, başlangıç olarak doğru olmakla birlikte yeterli değildir. Meseleler ele alınırken, sadece etnik gurup üzerinden tanımlama yapmak yeterli değildir. Tarih, sosyoloji, hukuk, psikoloji, siyaset ve silahlı güç durumları ele alınmalıdır. Bundan daha önemlisi bu tür komisyonlarda, ilgili gurubun aynı veya benzer kutsallarına inanan insanlar olmalı.

Etnisite konuda çalışan veya tespit yapan eksperlerin ayrıldıkları nokta; etnik temizliğin sebebi, tanımlanması, sınıflandırılması ve tespiti konusunda yaşanmaktadır. Çünkü her birinin etnik, milli, dini bir gurubu olmaktan öte, uluslararası diplomaside karşılığı olan bir lobiden şu veya bu biçimde etkilenmesidir.

²⁵ Mehmet Kocaoğlu, "Suriye ve PKK", *Avrasya Dosyası*, c. 2, no. 3, 1995, ss. 81-104.

²⁶ Joseph Joseph, "Theor izing About Ethnopolitics and International Politics: Some Conclusions from Cyprus", *Innovation: The European Journal of Social Sciences*, c. 10, no. 1, 1997, ss. 69-85.

²⁷ Cezmi Yurtseven, "PKK ve Terör Silahı", *Avrasya Dosyası*, c. 2, no. 3, 1995, ss. 117-130.

Bence çok ilginç bir tanımlamayı Lemki'nin soykırım tarifinde görüyoruz; "soykırım direkt olarak kişileri hedef almaz, kişinin dahil olduğu gurubu hedef alır, kişi bu guruba dahil olduğu için saldırıya uğrar"²⁸ Yukarıda da belirttiğim gibi etnik temizlikte de madur olan, katledilen insanlar, etnik kimliklerinden dolayı, etnik temizliğe neden olan, insanlık dışı muameleye maruz kalırlar.

Etnik Temizliğin Önlenmesi Konusunda Uluslararası İlişkilerin Rolü

Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi; Bu sözleşmede, soykırımın anlamı, aşağıda sayılan fiillerin ulusal, etnik, ırksal veya dini bir gurubu, bu niteliği yüzünden kısmen veya tamamen yok etme kastıyla öldürülmesidir: Gurubun üyelerinin Öldürülmesi - Gurubun üyelerinin fiziki ve zihni sağlığını bozucu eylemler - Gurup içi doğumları önleyici önlemler alınması - Guruba ait çocukların zorla başka guruba transfer edilmesi şeklinde sıralanmıştır. Bu maddelerin içinden gurup iç doğumların engellenmesi dışarıda tutulabilir. Ancak diğer maddelerin, etnik temizlik içinde geçerli olduğunu belirtmeliyiz. Ancak buna ek olarak, insanların temel halkı oldukları ve yaşadıkları topraklarda öldürülmesi veya bir daha geri dönemeyecek biçimde bölgeden uzaklaştırılmasını eklemek gerekir.

Lemkin yapmış olduğu çalışmada, soykırım türlerini üç değişik türde sınıflandırmıştır: 1) Zamana ve mekana göre (Antikçağ'da ve Ortaçağ'da ve sonraları) gurupların ve ulusların tamamen mahvedilmesi, 2) Modern dönemlerin etnik soykırımı (ethnocide), 3) Özellikle hedef seçilen gurupların fiziki veya etnik asimilasyon yoluyla yok edilmesi idi.²⁹

Daha sonra Hollandalı hukukçu Pieter Drost, 1948'de yapılan 5 kategoriye yetersiz bulmuş ve eleştirmiştir. Soykırımı uğrayan gruplar tanımlamasının yetersiz olduğunun altını çizmiştir. Bu konuda araştırmalar yapan Steven T. Katz; "soykırım delillerinin kabul edilmesi için onun planlı bir şekilde yapıldığının da somut olarak belirlenmesi gerektiği"³⁰ konusunun altını çizmektedir. Bu konuda çalışma yapan herkes, soykırım konusunda yapılan tanımlamayı, kategorileri ve soykırım vardır diye bilmek için gerekli delillerin toplanması konusunda itirazlara sahiptir.

Bütün bu itirazlar, soykırım konusunda bir gurup olarak tarif edilen etnik gurubun tamamen yok edilmesinden öte kendi yaşadıkları topraklardan bir daha geri dönmeleri hedeflenerek, öldürülmeleri, göçte zorlanmaları, "etnik temizlik" kavramını daha görünür hale gelmesine neden olmuştur.

İçinde yaşadığımız zaman, bu tartışmaların devam edeceğini gösteriyor. Bir taraftan ulus devletler yeni şekiller almak üzere aşınıırken, etnik guruplarda proto-milletleşme ile aşınma süreçlerini iç içe birlikte yaşıyor. Öyle olaylar ya-

²⁸ 1948'de Birleşmiş Milletlerce Kabul edilen Soykırım sözleşmesinde R. Lemkin tarafından yapılan soykırım tanımı

²⁹ Anders Bjorn Hansen, Folkemordsforskning gennem 50 år- En definitorisk tilgang, Der Jyskehistoriker nr. 90, 2000, Danmark.

³⁰ T. Katz Steven, *The Holocaust in Historical Perspectives*, Vol. 1, 1994. S.43.

Gazi

Akademik
Bakış
253
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

şaniyor ki geçmiş zamanda benzer örneklerine rastlamak neredeyse imkânsız. Örneğin; nükleer bomba ile yok etmeyi etnik temelli yok etme kategorisinde nasıl değerlendirmek mümkün mü? Veya hangi kategoriye konulması gerektiği hala tartışılıyor.

Biz yeniden konumuzun özüne döndüğümüzde, etnik temelli diplomasi- nin özünü terör veya terör tehdidi oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak meseleyi dış merkezli hale getirmeden, iç dinamiklerden de bahsetmek gerekir.

Bir ülke, etnik temelli teröre zemin oluşturacak, sosyo-ekonomik temelli olumsuzlukları ortadan kaldırmalı. - Etnik temelli terörün, çoğu zaman komşu ülke/ülkelerle olan bağı incelenerek bu bağı terör amaçlı kullanılmasına engel olunmalıdır. - Etnik temelli terörün, diğer türler çeşitlerinde olduğu gibi ekonomik kaynaklarını kurutacak tedbirler alınmalıdır. - Etnik terörün uluslararası nitelik kazandığı dikkate alınarak, ekonomik kaynaklarının kurutulmasında ilgili ülkelerle çeşitli yöntemler kullanılarak işbirliği zemini oluşturulmalıdır. - Etnik temelli hassasiyetlerin var olduğu bölgelere, konuya hakim devlet görevlileri atanmalıdır. Vatandaşın eşit hizmet almasına engel olacağı için devletin içinde etnik temelli grupların oluşumuna izin verilmemelidir. - Haberleşme ve iletişim özgürlüğüne zarar verilmeden, etnik temelli, toplumun barışını bozacak haberlerin yapılmaması için basın mensupları bilgilendirilmelidir. - Bu süreç, aceleci ve toptancı bir bakış açısıyla ele alınmamalıdır. - Etnik seçkinlerin, kendi ekonomik, sosyal ve statü hedefleri için, etnik gurubu kullanmalarına izin verilmemelidir. - Etnik gurubun yurt dışı uzantılarının bu şiddet anlayışıyla bağları kesilmelidir. - Etnik kimliğin, ülkenin vatandaşı olmaktan dolayı hak edilen siyasal kimlikle çatışmadığı anlatılmalıdır. - İnsan hakları ve özgürlükler bağlamında ülkenin standartları uluslararası normlara yükseltilmelidir. - Etnik grup mensuplarına, bir gurubun, bir zümrenin, bir şahsın veya siyasal gurubun, hakimiyet kazanmasından daha çok, herkesi koruyan ve kollayan bir devlet anlayışına ihtiyaç olduğu anlatılmalıdır. - Etnik grup mensuplarının, ekonomik, sosyal sorunları istismar edilerek, kendi amaçları doğrultusunda kullanmak isteyen etnik seçkinlerin, yürütecekleri bölücü ve yıkıcı faaliyetlere engel olacak ortak akıl oluşturulmalıdır. - Etnik grup ruhu canlandırmak amacıyla yürütülen yerli ve yabancı propagandalara karşı, etnik grup doğru bilgilerle donatılmalıdır. - Ülkenin dışında etnik terörün durdurulması konusunda faaliyete başlamadan önce, ülke içinde yukarıda ki işler yapılmalıdır. Yapılacak faaliyetler, dünyaya düzen getirmek için, uluslararası ekonomik, siyasal ve askeri alanda oluşturulmuş üst kurumlarla iş birliğine gidilmelidir. Bu aynı zamanda yeni diplomatik argümanlar demektir. - Oluşturulan yeni diplomatik başlıklar, karar verme mekanizmalarında etnik sorun yaşayan ülkeler için daha avantajlı imkânlar sağlar.

Etnik terörün engellediği, sermaye birikimi, sanayileşme süreci, ülkelerin karar vericileri tarafından iyi analiz edilerek hızlı ve etkin yöntemlerle çözüm sürecine dahil edilmelidir. Bu konuda gerekli adımlar atılamazsa konjektürel

Görüş

Akademik
Bakış

254

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

olarak elde edilmiş bazı imkanlarda kullanılamaz ve etnik gurubun varlığı, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler açısından, ülkenin zenginlik olmaktan çıkarak, kalıcı tehdit haline gelir. - Gelişmiş ülkelerin etnik temelli diplomasisine karşı, bölgesel işbirlikleri geliştirmeye çalışan ülkeler, bu çabalarında başarılı olamamışlardır. Bu durum soğuk savaş döneminde ülkeleri bir kampa dahil olmaya zorlarken, ülkeler girdiği kampın gereklerini yaparken çoktan kendi çıkarlarını kaybetmiş olurlar.

Bir kamp anlayışının dışında, insanlığın barış içinde yaşaması için ortak değerler üzerinden inşa edilmiş 'insan hakları evrensel beyannamesi' bir şeyleri çözmesinde insanı merkeze alan ortak kabuller açısından başlangıç olmuştur.

Soğuk savaş konseptinin sona ermesiyle, ülkelerin bilindik gündemleri değişmiş ve ulusal – uluslararası ilişkiler baştan sona yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Geleneksel iç gündemler, yeniden yapılanma ve açık politikası olarak yeniden üretilme sürecine girmiştir. Ceberrut baskıcı devlet anlayışları terk edilerek, zamanın emrettiği hukuk, ekonomi ve siyaset alanında değişim ve dönüşüm başlamıştır. Bu süreç ülkelerin etnik varlıklarını daha görünür hale gelmiştir.

İkinci dünya savaşından sonra oluşturulmuş uluslararası normlarda yeniden şekillendirmeye başlamıştır. İnsan hakları evrensel beyannamesinde yer alan farklılıkların kabul edilmesi süreci tamamlanarak, farklılıkların özgürleştirilmesi süreci başlamıştır. Liberal akademisyenlerin araştırmalarında sivil ve siyasal hakların ulaşılabilir oldukları öne sürülerek bunların sürekli gündeme getirilmesi tercih edilirken, ekonomik ve sosyal haklar, özellikle bir çok çevre ülkesi açısından ulaşılması zor olduğu gerekçesiyle çoğunlukla göz ardı edilmiştir.³¹

Batılı ülkelerde gelişen söylemler, insan hakları ve özgürlüklerin uluslararası anlamda var olan kabulüne katkı yapmıştır. Otorite merkezli statükonun korunması ve devamına katkı vermemiştir. Ancak tarihsel geçmişe geri dönüp baktığımızda ulusal azınlıkların dışında kalan gurupların etnik kimliklerine dayalı korumanın, ne kadar geç ortaya çıktığını görürüz.

Orta çağ dünyasında fiili olarak var olan Yahudiler etnik bir gurup olarak birçok ülkede azınlık durumundaydı. Ancak onların bu varlığını uluslararası platforma çıkaracak bir devlet olmadığı için, var ama yok muamelesi görüyordu. Burada uzun uzun girmeyeceğiz ama Hıristiyanlıkla ilgili farklı yorumların ortaya çıkarak, Vatikan'dan ayrı bir kilise etrafında örgütlenmesinin altında ise milli burjuvazinin varlığından söz etmek mümkündür. Etnik veya milli bir gurubun uluslararası arenada görünür hale gelmesinin önemli girdilerinden biri, onu destekleyen veya bizzat kendisinin sermaye olarak gücüdür.

³¹ R.J.Vincent, *Human Rights and International Relations*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, New York, 1986, s.12.

Gazi

Akademik
Bakış
255
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

Birleşmiş Milletler tarafından 1992 yılında kabul edilen Ulusal/Etnik, Dinsel, Dilsel Azınlık Mensubu kişilerin Haklar bildirgesinin 4. Maddesinde getirilen istisna "... uygulamaların ulusal yasaya aykırı olması ve uluslararası standartlarla çelişmesi durumu hariçtir" denilerek bir anlamda otoriteye ve sermayeye hareket imkanı sağlanmıştır.

Burada dikkatle incelenmesi gereken konu, etnik gurup seçkinleri gurubu çoğunluktan soyutlamak mı istiyor? Yoksa toplumsal yaşantıya etnik gurubun kendi değerleriyle katılımını sağlamak istiyor? Bu soruların cevabını, insan hakları ve özgürlükler temelli taleplerin kamusal düzeni olumlu anlamda değiştirecek nitelikte olup olmadığı ile değerlendirilmelidir.

Burada ölçüt, çoğunluğun yaşam biçimini, etnik guruba göre düzenlemesi sınırının iyi belirlenmesidir. Etnik gurubun hak ve özgürlükleri ile toplumun genele çatışır hale getirilmemelidir.

İnsan hakları kavramına dayalı olarak etnik gurubun uluslararası literatüre girişi 64 yıllık bir geçmişe sahip. Etnik temizlik kavramının geçmişi ise 1980'lerin sonuna dayanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin kuruluş amacından biri de "ırk, cinsiyet, dil ve din farkı gözetmeksizin herkes için insan hakları ve temel özgürlükleri geliştirip güçlendirmek" olduğu unutulmadan aynı yıl kabul edilen "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması sözleşmesinin kabul edilmesi ve sözleşmeyi kabul eden ülkeler açısından bağlayıcı olması çok önemlidir.

Bundan sonraki en büyük ilerleme 1966 yılında Birleşmiş Milletlerce kabul edilen "Sivil ve Siyasal Haklar Milletlerarası Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Milletlerarası sözleşmesidir. Uygulamaya yönelik pek fazla niteliği olmayan bu sözleşmeler, bağlayıcı niteliğe sahiptir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşmasınının 11. Maddesinde; "... yiyecek, giyecek, barınak ve hayat şartlarının iyileştirilmesi hakkı bunlara dâhildir" denilerek, insanca yaşanacak bir dünyanın temel şartları ortaya konulmuştur.

Etnik kimliğe sahip olmayı bir hak olarak görüp, bunu insan hakları başlığı altında kabul ettiğimizde, devletten ve siyasetten ayırarak uluslararası hukukun bir parçası haline getirmiş oluruz. Bu durum devleti ve siyaseti doğası gereği etkiler. Ancak burada hak ve özgürlüklerin devlet tarafından tarif edilmemesi ve kanunlaştırılmaması halinde her şeyin efsaneleşmesi söz konusu olur. Hak ve özgürlüklerin demokratik süreçler işletilerek toplum tarafından içselleştirilmesi de çok önemlidir.

İnsan hakları, dolayısı ile etnik kimlik, milletler arası hukukun düzenleyici prensiplerinden koparılmıştır. Etnik seçkinlerin, yaşadıkları devletteki yönetici elitlerle bir araya gelerek oluşturdukları, onlarca bilinen, uluslararası diplomasi tarafından onaylanmış doğal hukukun bir parçası olarak insanlara sunulur.

1970'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından oy birliği ile kabul edilen, "Milletlerarası Hukukun Prensipleri Beyannamesi"ne göre, insan hak-

Görüş

Akademik
Bakış

256

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

larının ve tüm insanların temel özgürlüklerinin evrensel korunması ve bunlara saygı gösterilmesi (aynı zamanda her türlü ırk ayrımcılığı ve dini hoşgörüsüz- lüğün ortadan kaldırılması da) milletler arası iş birliği yoluyla teminat altına alınmaktadır. Ancak bu teminat milletler arası ilişkilerde şiddet ve tehdit kul- lanılmayacağı ile ilgili (2. Ve 4. Maddelerde) yasaklanmıştır.

Etnik temelli sorunlarla ilgilenirken, uluslararası anlamda kabul edi- len “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Everensel Beyannamesi” temel alınarak oluşturulan sivil ve siyasi haklarla birlikte ekonomik – sosyal haklara da bak- mak gerekiyor. Bu hakları birbirinden ayırmadan işsizliği irdelemeden bireyin kimliğini sağlıklı olarak ifade edemeyeceği gerçeğini görmeliyiz.

Etnik terminolojiyi kullanırken, her hakkın ve özgürlüğün, yaşanan top- lumda karşılıklı etkileşime dayalı olarak şekillendiğini bilmeliyiz. Sivil ve siya- sal haklar kayıtsız şartsız gereklidir ve ekonomik ve sosyal haklar yoluyla tazmin edilemez.³² Bunu bir değerler dizisi olarak algılamalıyız.

İnsanlar etnik kökenlerinden dolayı ciddi zararlar görürken, devletler insan hakları alanında yaşanan bu insanlık suçuna karşı sesiz kalamazlar. Mü- dahale durumu, o ülkenin iç işine karışma anlamına gelmediği uluslararası bir kabul olarak ortadadır. Ancak hemen eklemeliyiz ki insan hakları ve özgürlük- ler, itel ve ihraç edilemez. Ancak insan hakları ve özgürlüklere dayalı kültürel bir iklimin oluşmasına katkı verilebilir.

Ülkelerinde eşit temsil hakları olmayan, açlıkla, evsizlikle, fakirlikle, so- kakta kimsesiz çocukları, çaresiz hastaları, insan olarak hiçbir hakkını alamayan kadınları, köylerde çaresizliğe terk edilmiş insanları varsa, bu ülkede sivil ve siyasal hakların varlığı çözüm değildir. Bu hakların varlığı ancak insani temel ihtayaçları karşılanmış insanlar için geçerlidir. İçinde yaşanan genel sorunların etnik temele çekilmesi meselenin çözümüne değil kronikleşmesine neden olur.

Eğer ülkeler kendi içindeki etnik grup/gurupların tehdit olmak yerine zenginlik olarak gündeme gelmesini istiyorsa, insan hakları temelinde ulusla- rarası hiçbir norma özel atıf yapmadan, kendi insanının temel hak ve özgürlük- lerini, yaşanan ve yaşatılan bir değerler bütünü haline getirmelidir.

Bir daha hatırlamalıyız ki insan hakları ve özgürlüklerin hayata geçiril- mesi, bütün disiplinler kullanılarak toplumsal anlamda içselleştirilmesi, ko- runması ve geliştirilmesi devletin / devletlerin sorumluluğudur. Bu konuda ka- bul edilen en üst otorite olan Birleşmiş Milletler, münferit devletleri keyfi idare edebilecek polis ve yasama vazifeleri olan bir üst devlet değildir.

Bütün bunların dışında, uluslararası etkinliği olan sivil toplum kuru- luşları aracılığı ile uluslararası ilişkiler lobi anlayışıyla etkilenmekte, hatta şe- killendirilmektedir. Ülkenin dışında yaşanan etnik sorunlar, insan hakları ve özgürlükler altyapısı kullanılarak incelenmekte, yapılan çalışmalar ilgili ülke-

³² Uwe-Jens Heuer/Gregor Schirmer, *İnsan Hakları Emperyalizmi*, Bağlam Yayıncılık, 2001, s.121.

Gazi

Akademik
Bakış
257
Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

nin dışişleri bakanlığına bir rapor olarak sunulmakta, bu rapor ülke çıkarlarını koruyacak biçimde bir dış politika argümanı haline getirilip ortaya konuluyor.

Etnik temelli plüralizasyon yaşaması istenen ülkenin, farklı formlarda karşı karşıya kaldığı problemler, bir süre sonra içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Bu farklı formların tanımlanması ve bir bütün olarak ele alınması yolundaki girişimler, neo-plüralizm, reforme edilmiş plüralizm vb. kavramları beraberinde getirmiştir.³³

Uluslararası siyasetin gelişmesinde birçok değişken olduğu gibi ülkelerin siyasetlerinin belirlenmesinde birçok gurubun etkisi vardır. Ancak etkili olan gurup, çoğu zaman iktidar olmak gibi bir amacı olmayan guruplardır. Bu guruplar finans gibi elle tutulur kaynaklardan farklı olarak, bilgileri veri haline getirme ve bunları çeşitli alanlarda kullanma zekası gösteren yapılarıdır. Aynı zamanda sivil örgütlü yapıların, örgütlü ve enformasyon yapabilmeye özellikleri, bunu meşru zeminlerde gerçekleştirme özellikleri çok değerlidir. Bir gurup, siyasal sisteme girişin sağlanabilmesi için, bir anlamda meşru olarak kabul edilmelidir.³⁴ Meşruluk öteki olmayı önemli oranda engellediği gibi dinlenmeyi sağlayarak, açık algıları etkileme imkânı verir. Bu var olan siyasetleri etkilemekle kalmaz, oluşacak siyasetler konusunda belirleyici roller kapılmasının önünü açar. Meşrulukla kastettiğim, katılım hakkına sahip olma açısından yaygın kabul görmeleridir.³⁵

Aslında burada karşılıklı meşruluktan bahsetmek gerekir. Yani hükümetler kendi varlıklarının sebebini uluslararası diplomasinin aktörlerinden alırsa, kendi davranışları o gurupla sınırlar. Aynı şekilde ülkede bulunan etnik gurup bahsettiğimiz lobilerle iş birliğine gitmiş ise, o zaman etnik gurubun talepleri uluslararası diplomasinin argümanı haline gelir.

Hükümetlerin hangi gurupların içeri girmesine karar vermesi, aynı zamanda hangi guruplarla iş birliğine gideceği, hangi gurupları baskı altına alacağı ile ilgili önemli bir veridir. Bahsedilen etkilenme ve etki altına durumu devletin gücü ile de doğru orantılıdır.

Etnik Seçkinlerin Diplomasıye Etkisi

Max Weber, tüm tarih içinde, "siyasal eylemle ve söylemlerin kültür, seçkinler için manipüle edilebilecek sembolleri sunmaktadır" derken, günümüze ışık tutacak önemli bir veri sunmaktadır. Seçkinlerin, bu sembolleri kullanarak, kendi ekonomik, sosyal ve statü çıkarları doğrultusunda etnik kültürün değişimini ve

³³ Parick Dunleavy and Brenda O'leary, *Theories of the State* (London, Macmillan, 1978): Martin J. Smith, 'pluralism, reformed pluralism and neopluralism: the role of pressure groups in policy-making', *Political Studies*, 38 (1990), 302-22.

³⁴ R.A. Dahl, 'Rethinking Who Governs?': New Haven revisited', in R. Wasté (ed.), *community Power: Directions for Future Research* (Beverly Hills, 1986), s.180.

³⁵ A.g.e., s.182.

Görüş

Akademik
Bakış

258

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

yönlendirmesini sağladıkları ve sağlayacakları açıktır. Yaşanan / Yaşanacak kültürel değişim, araçsalcı yaklaşımın akılcı aktör türevlerine göre şekillenmektedir. Etnik grup liderlerinin ve üyelerinin doğru ücret karşılığında kültürlerinin bir takım yönlerinden vazgeçtikleri veya önyargılarını değiştirdikleri bir piyasa modeli ile anlaşılabilir bir pazarlık süreci” (Brass, 1991) haline dönüşmektedir. Ücretlendirme, etnik seçkinlere özel pay (İhale, Lisans, vb.) gurup üyelerine ülkedeki ücretlendirme politikalarının en üst cetvelinden iş imkanı sağlanma biçiminde olmaktadır.

Paylaşım sürecinde tartışılan kolektif haklardan bireysel haklara kadar bütün haklar, yaşanan pazarlıklara paralel olarak işlevsel hale gelmektedir. Etnik seçkinler, ne kadar sübvansiyon ve kredi kullanmışlar, hangi oranda vergi kolaylıkları sağlamışlarsa, ne kadar kayıt dışı kazanç sağlamalarına göz yumulmuşsa, tartışmalar o oranda sert veya yumuşak geçmektedir.

Etnisiteye dayalı huzursuzlukların üzerinde uzlaşma sağlanabilecek konular olarak kabul edilmiş olduğu ve uzlaşma masasına oturan tarafların da yerel ve ulusal siyasi, ekonomik ve kültürel seçkinler, etnik liderler, etnik grup üyeleri ve etnik örgütlenmeler olduğu düşünülebilir. Ancak bunu böyle tarif etmek, uluslararası sistemi tanımamaktan veya yok sayma ihtiyacıyla izah edilebilir. Çünkü etnik varlık sorun haline dönüşmüş ve uluslararası arenanın gözü önünde masaya yatırılması istenmişse, seçkinler dışındaki uluslararası aktörlerinde pay istedikleri açıktır.

Artık kitlelerin, yaratılan mitler etrafında toplanma dönemi sona ermiş, kolektif eyleme geçmesi ve grubun etnik kimliğine dayalı çıkarlarını maksimize etmeye yönelmesi istenmez. Yapılan pazarlığa sesini çıkarmadan seyirci olması, yoksa tasfiye edileceği söylemi yüksek sesle dillendirilir. İnsanlar, etnik temelli toplumsal kurumlarını akılcı olarak kendi çıkarlarını korumak var etmiştir. Ne yazık ki pazarlık süreçlerinde bu kurumlar üzerinden etnik guruba baskı kurulur. Weber’in “devlet soyut çıkarların örgütlenmiş hali” tanımı, etnik gurupların kendi çıkarları için oluşturdukları kurumlar içinde geçerlidir.

İnsan kuramlara, her zaman tarihsel ve kültürel bağlarla bağlı hissetmeyebileceğini, bireylere etnik kimliğinden dolayı sunulan yararlardan daha fazlası, ülke vatandaşı olmaktan kaynaklı olarak vatandaşına sunulmadığı sürece; etnik kimliği birey, ihtiyaçlarına erişebilmek için kullandığı bir stratejik planın parçası olarak görecektir.

Ülkeyi yönetenler, etnik dayanışmayı bireyin maddi – manevi ihtiyaçlarını, güvenlik ve statü arayışlarını tatmin etmekte kullanmasını önelemeyi bir kenara koyun, teşvik ediyorsa, kalıcı barış inşa edilemez. Toplumunu, genel anlamda bağlayan kurumlar oluşturulmadığı sürece, bu

kurumlar bireyin kendi çıkarlarına uygun yorumlanıp işlevsel hale getirmediği sürece; etnik kimlik kullanabilir.

Etnik kimlik seçkinleri grup üzerinde etkin olabilmek için, çıkarları maksimize ederek, etnik gurup üyeliğini değerli hale getirir. Etnik gurup kimliği

Gazi

çıklarına ulaşmaktada fonksiyonel hale geldimi, kalıcı kimliklenme sürecinin başlangıcı oluyor.

Etnik grubun üyesi olmak kolektif eylem yoluyla gereksinimlerin karşılanmasını sağlamakla beraber; grup içi ilişkiler birey üyelerin her biri için eşit derecede yarar sağlamayabilir ve hatta bazı üyelerin çıkarlarına ters düşebilir. Bu durum etnik gurup seçkinleri arasında farklı yaklaşımları da gündeme getirir. Şimdiye kadar etnik gurubun dış destekçisi olan Ülke(ler)den farklı görüş ve yaklaşım içinde olan ülkelerle yakınlaşmayı gündeme getirir.

Gurup seçkinleri gurup üyelerinin, üyelikten doğan bağılıkların maliyetini dengede tutmalıdır. Bu dengeye dikkat edilmediği takdirde, pazarlıklar sonucunda kendi payına düşeni beğenmeyenler, nimet – külfet hesabı yaparak hizip oluştururlar veya etnik üyeliği redde bilirler.

Etnik gurup kimlikleri, bireyin beklentisini sürdürmeden, ihtiyaçlarını karşılamadan varlığını sürdürmez.

Etnik gurubun Azınlık statüsüne yükselmiş hali ve göç yoluyla oluşmuş guruplar hakkında ayrıca bir değerlendirme yapmak gerekir. Çoğu zaman kölelik yoluyla veya göçmen işçilik amacıyla başlayan yaşam serüveni, bazen inanca dayalı zorunlu göçlerle de şekillenmiştir. Bu tür gurupların, sosyal ve ekonomik haklardan mahrum bırakılması ve siyasal kurumlara eşit derecede katılımlarının engellenmesi başlı başına değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Sonuç

Biz bu çalışmada etnik kimlik kavramından hareket ederek, etnik temizlik kavramını anlatmaya, bunun uluslararası ilişkilerdeki yerini ve oluşturulan mekanizmaları incelemeye çalıştık. Bir anlamda insanların insanca yaşamaları amacıyla verdikleri mücadeleden, tarihin en eski döneminden başlayarak, insanların kendisine hak gördüklerini başkalarına vermek istemedikleri haklardan bir kesit almaya çalıştık. Bu hakları kullanamayan insanların veya vermek istemeyen tarafların, bu mücadeleyi, yok etme veya sürgüne tabi tutuma biçiminde uyguladığını gördük.

İçinde bulunduğumuz zaman, tarihsel süreçte etnik temelli en çatışmacı dönem olduğunu söyleyebiliriz. Uluslararası toplum, yaşanan bu çatışmacı sürecin adını koymakta bile zorlanmıştır. Bu durum, ülkelerin kendi içindeki ilişkilerine ve Uluslararası ilişkilerine de yansımıştır. Görünen o ki ülkeler ve etnik guruplar hala müzakerelerle sorunlarını çözme yöntemini kullanamadıklarına göre, ülkeler ve etnik topluluklar, insanlık adına yaşanan bu ağır bedelden gerekli dersi çıkaramamıştır.

Dünya barışını sağlamda temel değerleri üretme sorumluluğu olan Birleşmiş Milletler yukarıda belirttiğimiz gibi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi bünyesinde "Etnik Temizlik Uzmanlar Komisyonu" oluşturmuştur. Komisyonun amacı, ister savaş sonucunda ister ülkelerin kendi içinde yaşanan etnik

Göç

temelli olayları derinlemesine inceleyerek adının koymaktır. Çatışma ve şiddet uygulamaları arttıkça, ulusal ve uluslararası zeminde barış ve huzur ortamının kalmadığı insanlığın malumudur.

Güvenlik başta olmak üzere, barış ve huzurun sağlanması için, davranışların kavramsallaştırılmasına, tanımlanmasına ve bunun üzerinde müeyyidelerinin ortaya konmasına ihtiyaç duyulmuştur. Olayların hızla ivme kazanması insan hakları alanında oluşturulmuş hukukunda yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Ulusal ve uluslararası düzeyde korunması hukuki zorunluluk haline getirilmiş kurallar, etnik temizliğin tanımlanması ve cezalandırılması konusunda yetersiz kalmıştır.

Bütün bu sorunlar ortada dururken gelişmiş ülkelerin etnik temelli diplomasi konusunda çok mahir oldukları da ortaya çıkmıştır. Ülkelerin zenginliği olan etnik farklılıkları, etnik diplomasi bir anda ülkeleri fakirleştirmesi için kullandır hale gelmiştir.

Dünya ekonomisi çoklu siyasal yapıların varlığıyla tanışmakla birlikte, değişik kültürleri eşit kabullere dayalı olarak karşılaşmıştır. Etnik ve ırksal gruplar, dünya ekonomisinin yaşadığı tarihsel evrimle birlikte etnik, küçük, güçsüz olanlarla, kültürel ve ırksal olarak farklı olanla iç içe geçmiş biçimde, birbirine saygılı yaşamayı da gündeme getirmiştir. Birbirinden farklı tarih okumaları ve sosyal bağlar üzerinden dünyayı okuyan etnik topluluklar hakkında bir şey yazarken çok dikkatli olmak gerekiyor. Değişik değerler, diller ve üretim biçimlerine sahip, çok kültürlü birimlerin varlığı, ülkelerin ilişkilerinde bir artı değer olarak gündeme gelmesi gerekirken, benzer etnik toplulukların bulunduğu ülkeler, bu toplulukları üzerinden birbirleri için tehdit üretir hale gelmiştir.

Etnik yapılar, kültürel yapılarındaki farklılıklar kullanılarak, uluslararası sistemde ve ulusal sistemde gelişmiş ülkeler tarafından kullanılmıştır. Farklı halkların dünya sistemine etkin katılımı arttıkça, gelişmiş ülkelerin hâkimiyeti de doğru orantılı olarak artmıştır. Hâkimiyetini akılcılık temelinde gösteren uluslararası siyaset, bir taraftan ırkçılığı geliştirirken öte yandan etnik gurupların mikro milliyetçi davranışlarının avukatlığına soyunmuştur.

Etnik sürecin, uluslararası anlamda merkez değişkeni, ırksal ve etnik gruplarla bu grupların emeğin uluslararası bölünmesindeki konumlarını karşılaştırmak meseleyi doğru anlamak için doğru bir yöntem olacaktır. Ulusal ve uluslararası bölünmenin meslekler veya özel statülerin ırksal ve etnik grupların ne derecede etkin olduğu, sorun tanımlaması için önemlidir. Buradan çözüme gitmek istersek etnik sınırlamaları ve temsil konusunda problemlerin çözümlmesine ihtiyaç vardır..

Uluslararası sistemin ırksal ve etnik sınıflandırmalar üzerinden yapılan örgütlenmelerle ilgilenmesinin sebebi, biçimlendirme isteğine dayanır. Böylelikle ırksal, etnik ve diğer "statü" grupları üzerinden, ülke siyasetinde etkin olmayı amaçlar. ırksal ve etnik olarak bölünme, uluslararası siyaset ve ekono-

Gazi

Akademik
Bakış

261

Cilt 6 Sayı 12
Yaz 2013

mide çeşitli amaçla kullanıldığı gibi, gelişmiş ülkeler içyapılarında etnik veya ırksal gurupları belirli mesleklere veya üretim biçimlerine mahkûm eden bir algı yaratarak sınırlandırılması, gurup üzerinde bağları güçlendirmekte, ırksal ve etnik farklılıkların devam etmesini sağlamakta ve etnik bilinci yükseltmeyi hedeflemektedir.

İşte bütün bu gerçekler ışığında etnik temizliğin aslında bir güç mücadelesi olduğunu görmek mümkün. Ancak burada mağdur olan insandır. Onun için uluslararası insancıl hukukun, bireyleri, hukukun bir süjesi haline getirmeye başladığı görülmektedir. Uluslararası insani hukukun, insanı merkeze alan anlayışı çerçevesinde, insanı yok etmeye yönelik, içinde bulunduğu şartlardan zorla koparmayı hedefleyen tüm gayri hukuki davranışları bir suç olarak kanunlaştırmaya çalışmaktadır. Önceleri uluslararası hukukun bir parçası olarak kabul edilmeyen birey, günümüzde kabul edilen mahkeme ve örgütlere bireysel başvuru haklarıyla, uluslararası hukukun bir parçası olduğunun tespitine çalıştık.

Bütün bu süreçlerde etnik gurup seçkinlerinin rolü ele alınarak ulusal ve uluslararası sitemdeki etkileri incelenmiştir. Ekonomik, sosyal ve statü taleplerini gerçekleştirmek için etnik seçkinlerin pozisyonu ve uygulamaları hakkında var olan bilgilerden sonuçlar elde etmeye çalıştık.

Özetle, etnik varlık, kendi içinde bir dinamiğe sahiptir. Etnik kimliğe sahip olan kişi ve gurubun yaşadığı devletle olan ilişkileri vardır. Bunun uluslararası diplomasiye yansıyan tarafları vardır. Değerlendirme yaparken etnik kimliğe sahip insanların talepleri, uluslararası siyasette teşkil ettiği önem kadar olduğu gözlemine yaptık.

Yukarıda bahsettiğimiz kavramların hepsi insana aittir. Temelde aynı ortak noktayı, yani insanı hedeflemesine rağmen, gerek kavramsal, gerekse hukuksal bakımdan, farklı eylem ve unsurları içermeleri nedeniyle birbirinden ayrılmaktadır.

Görüş

Kaynaklar

ANDERSON, Benedict (1995), *Hayali Cemaatler. Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, çev., İskender Savaşır, İstanbul: Metis Yayınları.

BAŞEREN, S, (1994-95), "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Mücadele", *Avrasya Dosyası*, c. 1, no. 4.

BOWEN, John, (1997), "Ethnic Conflict", *Current*, no. 389.

BYMAN, Daniel, (1998), "The Logic of Ethnic Terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, c. 21, no. 2.

EVANS, Ernest, (1996), "The Clinton Administration and Peacemaking in Civil Conflicts", *World Affairs*, c. 159, no. 1.

COHEN, Ronald, (1994), "The State and Multyethnicity", *Cross-Cultural Research*, c. 28. no. 4.

- ERDİN, Murat, (1995), "Yeni Dünya Karmaşası", *Avrasya Dosyası*, c. 2, no. 3.
- GLYNN, Patric, (1994), "Is Nationalism the Wave of the Future", *Commentary*, c. 98, no. 2.
- GOTTLIEB, Gidon, (1994), "Nations Without States", *Foreign Affairs*, c.73, no. 3.
- HABERMAS, Jürgen. (1990), *The Philosophical Discourse of Modernity* Cambridge: Polity Press.
- HANNUM, Hurst, (1998), "The Specter of Secession", *Foreign Affairs*, c.77, no. 2.
- İÇDUYGU, Ahmet, (1995), "Çokkültürlülük: Türkiye Vatandaşlığı İçin Toplumsal Zemin", *Türkiye Günlüğü*, sayı 33, Mart-Nisan 1995.
- JOSEPH, Joseph, (1997), "Theorizing About Ethnopolitics and International Politics: Some Conclusions from Cyprus", *Innovation: The European Journal of Social Sciences*, c. 10, no. 1.
- KOCABAŞ, Süleyman. (1985), *Hindistan Yolu ve Petrol Uğruna Yapılanlar: Türkiye ve İngiltere*, İstanbul: Vatan Yayınları.
- KOÇAOĞLU, Mehmet, (1995), "Suriye ve PKK", *Avrasya Dosyası*, c. 2, no. 3.
- SARIBAY, Ali Yaşar. (1994), *Siyasal Sosyoloji*, İstanbul: Der Yayınları.
- SELÇUK, Sami, (1999), *Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne*, üçüncü baskı, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. 26.
- TACAR, Pulat, "Soykırım İddiaları Nedeniyle Oluşan Uyuşmazlığın Çözüm Yolları Konusunda Düşünceler", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 1, Sayı 1, 2007, s. 127-153.
- TAVLAŞ, Nezih, (1994), "Türkiye - İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri", *Avrasya Dosyası*, c. 1, no. 3.
- TOPÇUOĞLU, Abdullah, "Ulus Devlet ve Etnisite Olgusu", *Türkiye Günlüğü*, sayı 33, Mart-Nisan 1995.
- TÜRKÖNE, Mümtaz'er, (1995), "Kürt Kimliği: Çözüm Nerede?", *Türkiye Günlüğü*, no. 33.
- ÜNAL, Şeref, (1994), "Terörizm ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", *Avrasya Dosyası*, c. 1, no. 3.
- YURTSEVER, Cezmi, (1995), "PKK ve Terör Silahı", *Avrasya Dosyası*, c. 2, no. 3.

Gazi